

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU Povijest nastanka Fakulteta

Nikola DOGAN, Đakovo

Sažetak

Biskup Đakovačke i Srijemske biskupije, mons. dr. sc. Marin Srakić, 2003. godine upućuje dopis uzoritom gospodinu Zenonu kardinalu Grocholewskom, pročelniku Kongregacije za katolički odgoj u Rimu, u kojemu moli uzdizanje Teologije u Đakovu na razinu Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Nakon toga Kardinal traži širu informaciju i nadopunu priloženih dokumenata. O svojoj namjeri biskup Srakić izvješćuje Hrvatsku biskupsku konferenciju (HBK) i Katolički bogoslovni fakultet (KBF) Sveučilišta u Zagrebu te Senat Sveučilišta u Osijeku. KBF Sveučilišta u Zagrebu i HBK prihvaćaju inicijativu biskupa Srakića. U jesen 2004. godine kao i u proljeće 2005. godine prikupljaju se nužni dokumenti, a neki od njih se nadopunjuju i korigiraju. Ministar znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske doc. dr. sc. Dragan Primorac izdaje 31. svibnja 2005. godine Dopusnicu za rad novoga Fakulteta. Nakon velikih radova i mnoštva dokumenata pročelnik Kongregacije za katolički odgoj, kardinal Zenon Grocholewski, 4. lipnja 2005. godine potpisuje Dekret o osnivanju KBF-a u Đakovu, imenuje Velikog kancelara, daje 'nihil obstat' za predavače te imenuje prvoga dekana novoga Fakulteta. Posljednji dokument toga procesa je Odluka biskupa Marina od 30. rujna 2005. godine o početku djelovanja novoga Fakulteta.

Ključne riječi: Kongregacija za katolički odgoj, Zenon kardinal Grocholewski, Đakovačka i Srijemska biskupija, biskup dr. Marin Srakić, Dopusnica, Elaborat, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Odluka o početku rada KBF-a u Đakovu, KBF Sveučilišta u Zagrebu.

Uvod

Na sjednici Vijeća Teologije u Đakovu, područnoga studija Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 27. listopada 2003. godine, dijecezanski biskup mons. dr. sc. Marin Srakić iznio je želju i misao o osnivanju samostalnoga Bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Smatrao je da je došlo vrijeme da Đakovačka i Srijemska biskupija dobije svoj visokoškolski studij koji je ovome dijelu Hrvatske veoma potreban. Članovi Vijeća Teologije u Đakovu prihvatili su s optimizmom tu ideju. Filozofsko-teološki studij u Đakovu, *Lyceum episcopale*, ustanovio je 6. studenog 1806. godine đakovački i srijemski biskup Antun Man-

dić. Godine 1937. filozofsko-teološki studij u Đakovu izrasta u *Visoku bogoslovnu školu*. Odlukom profesorskoga zbora Visoke bogoslovne škole u Đakovu i molbom dijecezanskoga biskupa *Kongregacija za katolički odgoj u Rimu* odobrila je 1987. godine afilijaciju Visoke bogoslovne škole u Đakovu KBF-u Zagrebu, a diplomirani studenti stječu diplomu KBF-a u Zagrebu. Povratkom Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu u sastav državnoga Sveučilišta Visoka bogoslovna škola u Đakovu postaje godine 1994. područnim studijem KBF-a u Zagrebu kao *Teologija u Đakovu*. Nakon svih tih važnih događaja došlo je vrijeme da Teologija u Đakovu postane Katolički bogoslovni fakultet. Prvi korak koji je u tom kontekstu valjalo učiniti je službeni dopis Kongregaciji za katolički odgoj u Rimu.

1. Molba Kongregaciji za katolički odgoj

Biskup Srakić u službenom je posjetu Kongregaciji za katolički odgoj u Rimu, u petak, 7. studenoga 2003. godine. U 11.00 sati je molbu u vezi s osnivanjem Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu predstavio uzoritom gospodinu Zenonu kardinalu Grocholewskom, pročelniku Kongregacije za katolički odgoj. Pred kardinala Grocholewskog biskup je iznio osnovne informacije o Đakovačkoj ili Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji, te o Osijeku, najvećem i najvažnijem gradu u Biskupiji jer je u njemu najveći broj katolika ove Biskupije. Osijek je i središte društvenoga, administrativnoga, znanstvenoga, kulturnoga i političkoga života Slavonije i istočne Hrvatske. U novoj Hrvatskoj Osijek je i glavni grad jedne od četiriju hrvatskih regija. Misao o novome Fakultetu započeo je svojedobno već dijecezanski biskup mons. dr. sc. Ćiril Kos.¹ Međutim, bilo je to ratno vrijeme, 1992. godine, i Kongregacija za katolički odgoj tada je smatrala da nije pravi trenutak za osnivanje jednoga fakulteta.²

Biskup Srakić spominje Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku koje je, iako mlado, u posljednje vrijeme postalo snažno znanstveno i istraživačko središte u ovim krajevima. U molbi se nabrajaju i pojedini fakulteti kao znanstvenonastavne sastavnice Sveučilišta. Ono što u okvirima Sveučilišta u Osijeku nedostaje, a na što upozoravaju i akademske vlasti samoga Sveučilišta, jest Katolički bogoslovni fakultet. Ukazuje se i na gradske i političke vlasti koje smatraju da je Osijeku i Sveučilištu u Osijeku potreban takav fakultet kao duhovna svjetiljka u vremenima modernoga života, posebice nakon rata na ovim prostorima. Novi bi

¹ Mons. Ćiril KOS, *Stanje filozofsko-teološkoga instituta u Đakovu u novoj situaciji u Hrvatskoj*. Pismo Kongregaciji za katolički odgoj, broj: 900/92., Đakovo, 16. svibnja 1992. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/1/2005.

² NUNTIATURA APOSTOLICA IN CROATIA, *ODGOVOR kardinala Pia Laghija, prefekta Kongregacije za katolički odgoj na dopis biskupa Ćirila Kosa*, N. 148/92., Zagreb, 8. srpnja 1992. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/1a/2005.

Katolički bogoslovni fakultet mogao poticati kršćansku i katoličku duhovnost, posebice kod studentica i studenata. Na tome mjestu se posebno ističe upravo završeni rad Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske, koja drži da bi se uz novi Katolički bogoslovni fakultet mogao povezati i Institut za ekumenizam, koji je potreban na ovim prostorima. Đakovačka i Srijemska biskupija nalazi se na krajnjem istoku Hrvatske gdje se susreće prije svega s kršćanskim Istokom, odnosno pravoslavljem. Između Sveučilišta J. J. Strossmayera i Teologije u Đakovu, koja je na putu da postane Katolički bogoslovni fakultet, postoji inače dugogodišnja dobra i obostrana suradnja.

Podsjećajući na činjenicu da su u Đakovu Bogoslovno sjemenište i Bogoslovija koji djeluju već skoro 200 godina – 2006. godine bit će 200 godina od osnutka Bogoslovnog sjemeništa i *Lyceum episcopale* – biskup Srakić drži da bi ta crkvena ustanova, kao najstarija među visokoškolskim ustanovama u Slavoniji, u ovome trenutku trebala postati fakultet. Na koncu dopisa biskup pred kardinala Grocholewskog konkretno iznosi svoju molbu: »Zbog svih ovih razloga, ja, mons. Marin Srakić, đakovački i srijemski dijecezanski biskup, zajedno sa svim profesorima Teološkoga instituta u Đakovu i s čitavom biskupijom, sa župnicima i vjernicima mišljenja smo da bi nam osnivanje Bogoslovnoga fakulteta u Đakovu pomoglo da rješavamo naše praktične potrebe. Stoga najponiznije molimo Svetu kongregaciju za katolički odgoj dopuštenje i blagoslov da započnemo s procesom uzdignuća Teologije u Đakovu na razinu Bogoslovnog fakulteta u Đakovu koji bi bio sastavnica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Ukoliko se ispune svi uvjeti, ova je mogućnost predviđena i Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na odgojnom i kulturnom polju (čl. 10, p. 3). Ovu molbu podržava također i požeški biskup, mons. Antun Škvorčević i Požeška biskupija.«³

Od dokumenata uz ovaj dopis biskup Kongregaciji prilaže kratku povijest Bogoslovnoga sjemeništa i teološkoga studija u Đakovu, počinjući od odluke cara Leopolda II. od 20. svibnja 1790. godine po kojoj se ukidaju sva generalna sjemeništa, a biskupima se daje pravo da osnuju vlastita sjemeništa, preko uredbе cara Franje I. iz 1802. godine kojom se preporučuje da svaki biskup osnuje vlastito sjemenište i trogodišnji studij teologije do godine 1806. kada đakovački i srijemski biskup Antun Mandić, 6. studenog, osniva biskupski zavod *Lyceum episcopale*. Taj je zavod prošao kroz nekoliko reformi i promjena studija, zahvaljujući posebno biskupu J. J. Strossmayeru. *Lyceum episcopale* u Đakovu Apostolskim pismom pape Pija XI. *Deus scientiarum Dominus* iz godine 1931. mijenja status i dobiva novo ime: *Visoka bogoslovna škola*. Kroz mnoge je godine Visoka bogoslovna škola u Đakovu bila rasadište katoličkoga i crkvenoga nauka koji su pohađali ne samo svećenički kandidati iz Đakovačke i Srijemske biskupije, nego u jednome

³ Mons. dr. sc. Marin SRAKIĆ, *Congregazione per l'Educazione Cattolica – S.E.R. Zenon Card. Grocholewski, Prefetto*, Đakovo, il 5 novembre 2003., str. 3. u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/2/2005.

vremenu kandidati iz čak 14 biskupija bivše države. Nakon Drugoga vatikanskog sabora i duha obnove te »aggiornamenta« u čitavoj Crkvi, Visoka bogoslovna škola usklađuje svoj program rada i života prema programu i radu Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. Taj je proces konačno doživio svoj vrhunac 10. siječnja 1987. godine kada je odlukom Kongregacije za katolički odgoj Visoka bogoslovna škola u Đakovu postala afilirani studij Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Nakon povratka Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u zajednicu Sveučilišta u Zagrebu Visoka bogoslovna škola u Đakovu mijenja 1994. godine naslov i dobiva novo ime: *Teologija u Đakovu*, područni studij Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Osim tog priloga biskup Srakić prilaže Kongregaciji za katolički odgoj popis svih profesora i predavača na Teologiji u Đakovu te predstavlja Vijeće Teologije sa svim službama i nositeljima odgovornosti za redoviti studij. Jedno šire izvješće biskup prilaže o Biblioteci koja posjeduje preko 136.000 svezaka različitih knjiga, časopisa, revija i radova. Posebice je važno izvješće o nastojanju knjižničara da se biblioteka trajno opskrbljuje najnovijim znanstvenim revijama, kako bi studenti imali mogućnost pratiti sve što se događa na područjima njihova studija. Spominjući znanstvene revije biskup Kongregaciji prilaže i primjerak teološkoga časopisa *Diacovensia. Teološki prilozi* koji izdaju i o njemu skrbe profesori Teologije u Đakovu. Uz *Diacovensiju* tu je i prikaz *Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije* koji neprekidno izlazi od godine 1873., a čiji su urednici redovito profesori s Teologije u Đakovu. Biskup u izvješću navodi i neka izdanja knjiga đakovačkih profesora, koji su s posebnim radom i marom uspjeli objaviti važne teološke, filozofske i slične teme.

Posebno mjesto u prilogima Kongregaciji za katolički odgoj u Rimu čine biografski podatci o zboru profesora na Teologiji u Đakovu. Zbor profesora sačinjava više doktora znanosti, izvanrednih profesora, docenata, viših asistenta, asistenata i suradnika te nastavnika koji su u pedagoškom radu na Teologiji. Na koncu svih ovih priloga biskup Srakić navodi i imena studenata na poslijediplomskom studiju, koji će, nakon završenoga studija nastaviti rad na budućem Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. U pismu koje je biskup uputio kardinalu Zenonu Grocholewskom, pročelniku Kongregacije za katolički odgoj, stoji da se Teologija u Đakovu nalazi u 198. akademskoj godini, da trenutno na studiju ima 156 studenata, od kojih su 44 svećenički kandidati, a ostali su studenti laici koji se spremaju za vjeroučiteljsku službu u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji te u drugim biskupijama. Biskup je priložio i nekoliko fotografija zgrade Teologije u Đakovu kao i nove Središnje biskupijske knjižnice.

2. Odgovor kardinala Zenona Grocholewskog

Po povratku iz Rima biskup Srakić je uvjeren da je u Kongregaciji ovaj projekt dobro predstavljen, jer ga je i sam kardinal Grocholewski zamolio da sve što

je u prvom posjetu priložio, još u pojedinostima doradi te pošalje ponovno Kongregaciji na razmatranje. Drugo pismo koje biskup Srakić upućuje Kongregaciji nosi datum 7. siječnja 2004. godine. U popratnom pismu on zahvaljuje kardinalu Grocholewskom za susret od 7. studenog 2003. godine na kojemu je sudjelovao i pomoćni biskup mons. Đuro Hranić te u svome dopisu nastavlja šire i još konkretnije razmišljati o razlozima zašto želi osnivanje Bogoslovnog fakulteta u Đakovu.

Biskup Srakić spominje da se Teologija u Đakovu, kao studij i obrazovna ustanova, nalazi u konfesionalnom i pluralnom okruženju gdje su pretežito katolici, ali ima i drugih vjerskih zajednica s kojima, prema uputama Drugoga vatikanskog sabora, valja voditi pravi i otvoreni dijalog; posebice je na ovome području važan ekumenski rad koji bi se na Bogoslovnom fakultetu mogao razvijati i obogaćivati na znanstvenoj razini visokoškolskog tipa; za Đakovačku i Srijemsku biskupiju neophodna je, stoga, specijalizacija u ekumenizmu. Vrlo važno mjesto u čitavome životu Đakovačke i Srijemske biskupije zauzima pouka u vjeri, kateheza, koja svoje korijene već ima u povijesti Biskupije. Podsjećajući na pionirski katehetski rad biskupa Stjepana Bäuerleina nakon Drugoga svjetskog rata, biskup Srakić piše: »On je bio prvi i jedini biskup koji je u tim vremenima utemeljio katehetski institut za buduće katehiste u svojoj biskupiji te je tako započeo sistematsko poučavanje i promicao različite metode katehetskog poučavanja u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Katehetski bi studij također mogao biti jednom od specijalizacija novoga Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu.«⁴ Biskup dodaje i potrebu nazočnosti Katoličke crkve na Sveučilištu u Osijeku, u svijetu znanosti, tehnike i kulture.

Govoreći o sveučilišnim i akademskim vlastima biskup Srakić ističe njihovu spremnost da se ovaj projekt ostvari: »Sveučilišne vlasti nisu samo sklone i voljne, već uporne da prihvate Teologiju u Đakovu kao sastavni fakultet svoje sveučilišne zajednice i promatraju ga kao mogućnost za još bolju i veću suradnju koja već postoji između Teologije u Đakovu i Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«⁵ Završavajući dopis Kongregaciji biskup upućuje osobnu riječ kardinalu Grocholewskom: »Uspostava jednoga novog katoličkog bogoslovnog fakulteta u Slavoniji je pastoralna potreba ... Vaša Uzoritosti, mi smo uvjereni da je za mjesnu Crkvu potrebno, a za opću Crkvu veoma korisno i prikladno da se Teologija u Đakovu uzdigne na stupanj jednoga katoličkog bogoslovnog fakulteta i učini sastavnicom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Na audijenciji od 7. studenoga 2003. godine dobio sam dojam, da ste me Vi, Uzoriti, ispravno shvatili. Vi ste od

⁴ Mons. dr. sc. Marin SRAKIĆ, *Njegovoj uzoritosti Zenonu kard. Grocholewskom, prefektu Kongregacije za katolički odgoj*, br: 313/2004.–ad, Đakovo, 7. siječnja 2004. godine, str. 1–4 (i prilozi), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/4/2005.

⁵ *Isto*, str. 3.

mene zatražili da Vam pošaljem još jednom sve 'curriculum vitae' i popise publikacija profesora, da možete tako ispitati, jesu li se ispunili svi zahtjevani uvjeti da bi se pokrenuo postupak od strane Svete kongregacije za katolički odgoj.«⁶

Dopisom od 20. veljače 2004. godine kardinal Grocholewski odgovara biskupu Srakiću: »Preuzvišeni gospodine, odgovaramo na Vaša ljubazna pisma od 5. studenoga 2003. i 7. siječnja o. g., s kojima je Vaša preuzvišenost dostavila ovoj Kongregaciji dokumentaciju koja se odnosi na molbu da se Visoka bogoslovna škola u Đakovu, sada afilirana Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, podigne na stupanj crkvenog Bogoslovnog fakulteta pri državnom Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«⁷ U nastavku dopisa kardinal Grocholewski moli dodatne podatke: statut u kojemu valja odrediti pravnu narav, svrhu, ustrojstvo i upravu iste Ustanove; potom prirediti program studija prvoga, drugoga i trećega ciklusa fakulteta u osnivanju, s označenom satnicom za pojedinu godinu i za svaki predmet te dodijeljenim bodovima svakoj pojedinoj disciplini, a sve to usklađeno s važećim crkvenim propisima Apostolske konstitucije *Sapientia christiana*; uz sve već rečeno Kardinal traži da biskup naznači ime kandidata za službu dekana fakulteta u osnivanju za potvrdu od Svete Stolice te broj svezaka i popis glavnih časopisa s kojima knjižnica fakulteta u osnivanju raspolaže, a koji su nužni za znanstveni rad. Kardinala zanima i pitanje ekonomskoga aspekta fakulteta u osnivanju, odnosno, koja su to ekonomska sredstva s kojima će nova Ustanova raspolagati, a koja su nužna za prikladno postizanje njezine specifične svrhe.

Nakon svih navedenih potraživanja kardinal Grocholewski pri koncu pisma primjećuje: »Kad jednom ova Kongregacija dovrši proučavanje svih ovih aspekata, trebat će se – u slučaju pozitivne ocjene projekta – sklopiti dogovor između vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije prema čl. 10 § 3 Sporazuma između Svete Stolice i Hrvatske s obzirom na suradnju na odgojnom i kulturnom području. Mada si ovaj dikasterij pridržava ishod konačne odluke, bilo bi moguće već od sad prirediti nacrt ugovora, za koji bi bilo preporučljivo poslužiti se primjerom upotrijebljenim i potpisanim prigodom osnivanja Bogoslovnog fakulteta u Splitu. U slučaju da ova Kongregacija dođe do spoznaje da su tu prikupljeni svi potrebni elementi za osnutak, bit će potrebno da također i Ugovor odobri Sveta Stolica prije nego bude potpisan.«⁸ Ovo su bile već sasvim konkretne upute i još snažnija nada da će se novi Fakultet kao velika želja čitave Đakovačke

⁶ *Isto*, str. 3–4.

⁷ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *ODGOVOR kardinala Grocholewskog biskupu mons. dr. sc. Marinu Srakiću na pisma od 5. studenoga 2003. godine i 7. siječnja 2004. godine*, Prot. br. 194/2004., 20. veljače 2004. godine, Rim, str. 1–2, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/5/2005.

⁸ *Isto*, str. 2.

i Srijemske biskupije i ostvariti. Valjalo je raditi, sve dokumente prikupiti i na vrijeme ih prosljediti u Kongregaciju.

3. Dopis predsjedniku Hrvatske biskupske konferencije, dekanu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Senatu Sveučilišta u Osijeku

U svim ovim pripremama biskup Srakić upućuje 20. ožujka 2004. godine službeni dopis predsjedniku Hrvatske biskupske konferencije i zagrebačkom nadbiskupu *Josipu kardinalu Bozaniću* u kojemu ga izvještava o namjeri uzdignuća Teologije u Đakovu na stupanj teološkog fakulteta. Kardinal Bozanić je dobio dopis i od kardinala Grocholewskog u kojemu ga moli da Kongregaciju izvijesti o stavu Hrvatske biskupske konferencije o pastoralnoj opravdanosti osnivanja novoga Fakulteta. Zato biskup Srakić u svome dopisu kardinalu Bozaniću naglašava: »Prigodom sjednice biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine u Zagrebu, 2. ožujka ove godine, obavijestio sam Vas da sam 7. studenog 2003. godine zamolio Uzoritog Zenona kardinala Grocholewskog, prefekta Kongregacije za katolički odgoj, da me primi u audijenciju u vezi s pitanjem eventualnog uzdignuća naše Teologije u Đakovu na stupanj teološkog fakulteta koji bi bio pridružen Osječkom sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera. Tom zgodom sam mu usmeno i pismeno iznio razloge te naše molbe i ujedno predao osnovne podatke o našoj Teologiji. Taj tekst prilažemo ovom dopisu.«⁹

U daljnjem tekstu dopisa biskup Srakić iznosi misao koju je izrekao pred prefektom Kongregacije za katolički odgoj u Rimu i kojom, zapravo, izražava važnost povijesnog trenutka za osnivanje teološkog fakulteta u Đakovu: »Kongregacija za katolički odgoj nije nas ni ovlastila ni zadužila da prije njezine intervencije to pitanje iznesemo pred druga mjerodavna tijela koja će biti pitana. A, kao što ste me obavijestili, Vama je Uzoriti kardinal pisao da kao predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zatražite mišljenje iste Konferencije o tom projektu prije svega s pastoralnog vida, a kao Veliki kancelar da zatražite mišljenje Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu sa znanstvenog vida. Uzoriti gospodine! U dopisima upravljenim Kongregaciji za katolički odgoj – koje i Vama šaljem – iznio sam razloge naše molbe. Smatram da je naša molba opravdana, a uzdignuće naše Teologije u rang fakulteta u duhu crkvenih dokumenata *potrebno, korisno i prikladno*. Ponavljam ono što sam iznio uzoritom Gospodinu Prefektu Kongregacije za katolički odgoj: 'Smatram da je bilo potrebno iznijeti ova razmišljanja Vama

⁹ *Pismo mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA uzoritom gospodinu Josipu kardinalu Bozaniću, predsjedniku Hrvatske biskupske konferencije i velikom kancelaru Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 20. ožujka 2004. godine, str. 1–2 (prilozi: 1–3), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/6/2005., ovdje str. 1.

i Kongregaciji za katolički odgoj. Kada to ne bih učinio, učinio bih velik propust zbog kojeg bih bio odgovoran pred našom Biskupijom đakovačkom i srijemskom i pred poviješću'.¹⁰

Istoga dana, 20. ožujka 2004. godine, biskup Srakić šalje pismo u prof. dr. sc. Josipu Balobanu, dekanu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Po sadržaju i stilu to je skoro istovjetan dopis koji je biskup već uputio kardinalu Bozaniću, ali u završnom dijelu pisma biskup ističe: »Veleučeni gospodine Dekane! U dopisima upravljanim Kongregaciji za katolički odgoj – koje i Vama šaljem – iznio sam razloge naše molbe ... Veleučeni, molimo Vas da našu stvar prezentirate pred Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu i da budete tumač potreba Crkve Đakovačke i Srijemske.«¹¹ Pošto je obavijestio glavne crkvene ustanove o namjeri osnivanja novoga Fakulteta u Đakovu biskup Srakić se 7. travnja 2004. godine dopisom obraća Senatu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u čiji bi sastav novi Fakultet trebao ući. On piše: »Obraćam Vam se kao dijecezanski biskup Đakovačke i Srijemske biskupije i kao kancelar Teologije u Đakovu, područnoga studija Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Već duže vrijeme postoji želja u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji da se Teologija u Đakovu uzdigne na razinu Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Sada su se, čini nam se, stvorili svi uvjeti da se to i ostvari.«¹² Nakon toga uvodnoga dijela u službeni dopis, biskup Srakić nabroja razloge zašto moli da se Teologija u Đakovu uključi u Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Kongregacija za katolički odgoj poslala je iz Rima upute za daljnji rad oko osnivanja novoga Fakulteta, što je snažan poticaj i velika odgovornost za čitavu Biskupiju. Potom slijedi kratko predstavljanje Teologije u Đakovu, od vremena biskupa Antuna Mandića 1806. godine, preko reforme školstva iz 1931. godine sve do Drugoga vatikanskog sabora. Isto tako biskup izvješćuje o afilijaciji Teologije u Đakovu sveučilišnom studiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Biskup Srakić predstavlja sve profesore i predavače na Teologiji u Đakovu, studente koji se nalaze na poslijediplomskom studiju na domaćim i stranim sveučilištima te Senat upoznaje i s novom Središnjom biskupijskom knjižnicom.

Posebno mjesto u ovome dopisu ima grad Osijek u kojemu je Sveučilište J. J. Strossmayera: »Grad Osijek, koji pripada Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, glavni je grad pokrajine Slavonije, pa je kao takav upravno, gospodarsko, kultur-

¹⁰ *Isto*, str. 1–2.

¹¹ *Pismo mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA prof. dr. sc. Josipu Balobanu, dekanu Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 20. ožujka 2004. godine, str. 1–2 (prilozi 1–3), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/7/2005., str. 1–2.

¹² *Pismo mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA Senatu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, 7. travnja 2004. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/8/2005., str. 1–6, ovdje str. 1.

no i sveučilišno središte. U njemu je sjedište Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera koje danas ima i nove fakultete i preko šest tisuća studenata. Teologija u Đakovu, kao novi Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, postala bi rasadištem duhovne, intelektualne i opće kulture te tako još više obogatila već bogatu tradiciju i razinu duhovnosti grada Osijeka. Vjerujem da bi Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu kao sastavnica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera opravdao i samo ime Sveučilišta, koje se diči imenom velikom biskupa Đakovačke i Srijemske biskupije.«¹³ Na taj su način ideje o novome Fakultetu izašle u javnost crkvenoga i društvenoga života. Iako su neki od odgovornih čimbenika u prvi mah bili iznenađeni i pomalo zaskočeni ovakvim htijenjima i namjerama, sada su pred sobom imali i jasne predodžbe što biskup Srakić i čitava Đakovačka i Srijemska biskupija žele ostvariti.

Na dopis biskupa Senatu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku od 7. travnja 2004. godine stigao je 14. travnja 2004. godine odgovor prof. dr. sc. dr.h.c. Gordane Kralik, rektorice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. U tom dopisu rektorica Kralik biskupu Srakiću piše sljedeće: »Iznimna mi je čast i osobito zadovoljstvo u ime Uprave Sveučilišnog senata izvijestiti Vas da je na redovitoj 7. sjednici Sveučilišnog senata u akademskoj 2003./2004. godini, održanoj 13. travnja 2004. godine, razmatrana Vaša inicijativa za osnivanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Sveučilišni senat je jednoglasno donio Zaključak, kojim prihvaća inicijativu za osnivanje Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«¹⁴ Tako je za novi Fakultet otvoren put prema Sveučilištu u Osijeku.

4. Prijedlog Statuta Fakulteta i Ugovora

Pozivajući sa na dopis kardinala Grocholewskog od 20. veljače 2004. godine, biskup Srakić 16. lipnja 2004. godine odgovara kardinalu Grocholewskom te ističe kako ga je to pismo obradovalo i razveselilo, jer je kardinal pokazao vrednovanje biskupove molbe u vezi s osnivanjem novoga Fakulteta. Zato biskup piše: »Vaše pismo nas je ohrabrilo u nadi da će Vaša odluka biti pozitivna.«¹⁵ Nadalje on kardinala Grocholewskog izvješćuje kako su dokumenti koje je Kongregaci-

¹³ *Isto*, str. 4.

¹⁴ *Pismo prof. dr. sc. dr.h.c. Gordane KRALIK, rektorice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, mons. dr. sc. Marina Srakiću, biskupu đakovačkom i srijemskom*, 14. travnja 2004. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/9/2005.

¹⁵ *Pismo biskupa mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA uzoritom gospodinu kardinalu Zenonu Grocholewskom*, 16. lipnja 2004. godine (6 priloga na hrvatskom i talijanskom jeziku), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/10/2005., str. 1–2 ovdje str. 1.

ja u dopisu od 20. veljače 2004. zahtijevala sada dovršeni te da ih dostavlja na daljnje proučavanje. Od dokumenata koje biskup Srakić sada prilaže na prvome je mjestu *Statut* budućega Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Statut je vrlo složen pravni dokument na kojemu su za izdanje na hrvatskome jeziku marljivo radili pravnici s osječkih fakulteta: dipl. iur. Zdenka Barišić, glavna tajnica Sveučilišta, dipl. iur. Zvonimir Biskupović, tajnik Građevinskog fakulteta, dipl. iur. Vlado Fotak, tajnik Filozofskog fakulteta, a s Teologije u Đakovu: prof. dr. sc. Nikola Škalabrin, profesor kanonskog prava na Teologiji, mr. sc. Mato Mićan, predavač kanonskog prava na Teologiji u Đakovu, dipl. theol. Pero Vidović, tajnik Teologije u Đakovu. Statut je valjalo prevesti i na talijanski jezik za potrebe Kongregacije. I taj je posao obavio stručni tim pravnika: mons. mr. sc. Đuro Gašparović, pomoćni biskup i generalni vikar za Srijem, prof. dr. sc. Nikola Škalabrin, profesor kanonskog prava i mr. sc. Mato Mićan, predavač kanonskoga prava.

U uvodnom dijelu Statuta, u kojemu se govori o naravi i svrsi Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, zapisano je: »Ovim se Statutom, u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN. 123/03. u daljnjem tekstu: Zakon), Statutom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (u daljnjem tekstu: Sveučilište) i drugim propisima, uređuju ustrojstvo, djelatnost i poslovanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (u daljnjem tekstu: Fakultet), ovlasti i način odlučivanja fakultetskih tijela, ustrojavanje i izvođenje sveučilišnih i stručnih studija, status nastavnika, znanstvenika, suradnika i drugih zaposlenika, status studenata i druga pitanja značajna za Fakultet.«¹⁶ Da bi točnije i određenije odredio narav i položaj novoga Fakulteta, Statut ističe: »Fakultet je kao visoko crkveno učilište podložan Svetoj Stolici i ravna se prema odredbama kanonskoga prava, Apostolske konstitucije *Sapientia christiana*, ovoga Statuta, koji je odobrila Sveta Stolica i prema općim aktima koje donosi sam Fakultet. Kao član Sveučilišta ravna se prema Zakonu i prema Statutu Sveučilišta.«¹⁷

Uz tu odrednicu predloženi Statut daje i službeni naziv novoga Fakulteta: »Naziv Fakulteta jest: 'Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu' – 'Universitas Studiorum Josephi Georgii Strossmayer Essekensis, Facultas Theologiae Catholicae Diacovensius'«. ¹⁸ Sjedište Fakulteta je u Đakovu, ima grb, pečat i suhi žig, a Dan Fakulteta je 6. studenoga. Cilj osnivanja novoga Fakulteta prema Statutu je sljedeći: »Svrha Fakulteta je njego-

¹⁶ *Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu*, Đakovo, 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/11/2005., čl. 1. § 1.

¹⁷ *Statut*, čl. 3. § 1.

¹⁸ *Statut*, čl. 4. § 1.

vanje, znanstveno istraživanje te sustavno i cjelovito izlaganje kršćanske Objave, unapređivanje spoznaje njezine istine preko filozofsko-teoloških znanosti; odgoj i obrazovanje biskupijskog klera, članova ustanova posvećenoga života, članova družba apostolskoga života i katoličkih laika; evangelizacija i inkulturacija kršćanstva kao i razvoj kršćanske filozofske i teološke misli, u suradnji s ostalim znanstvenim ustanovama.«¹⁹

Djelatnost Fakulteta predstavljena je u konkretnim formama i odrednicama: »Visokoškolsko obrazovanje; istraživanje u humanističkim znanostima; znanstveni filozofsko-teološki odgoj i obrazovanje kandidata za svećeništvo i pripravnika za posebne crkvene službe i zadaće; znanstveni filozofsko-teološki odgoj i obrazovanje studenata koji se spremaju za poučavanje u osnovnim i srednjim školama; znanstveni teološko-pedagoški odgoj i obrazovanje studenata koji se spremaju za crkvene pastoralne službenike; promicanje trajnog teološkog usavršavanja svećenika, laika i pastoralnih službenika.«²⁰ Statut nadalje govori o vlastima i tijelima Fakulteta, o redu studija, o akademskim stupnjevima, o studentima, o znanstvenicima, nastavnicima i suradnicima, o financiranju Fakulteta, o općim aktima Fakulteta, o javnosti rada i poslovnoj tajni, kao i o prijelaznim i završnim odredbama.

Biskup Srakić je dopisu, osim Statuta koji predlaže Kongregaciji na uvid, priložio i sljedeće dokumente: program studija novoga Fakulteta, ime kandidata za službu dekana na novome Fakultetu, broj svezaka i imenik glavnih znanstvenih revija koje posjeduje fakultetska knjižnica, izvješće o ekonomskom uzdržavanju novoga Fakulteta te prvu skicu *Ugovora* između vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije. Biskup i Đakovačka i Srijemska biskupija posebno skrbe za uzdržavanje novoga Fakulteta te Kongregaciju izvješćuje da će se financijska dobra pribavljati od dobara Đakovačke i Srijemske biskupije, odnosno od sredstava osnivača Fakulteta; drugi izvori financiranja su državni proračun Republike Hrvatske, proračuni županija, gradova i općina, te sredstva Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj Republike Hrvatske. K tomu sredstva vlastitih prihoda ostvarenih na tržištu od školarina, istraživačkih projekata, ekspertiza te nakladničke i druge djelatnosti kao i od izravnih ulaganja pojedinaca, trgovačkih društava i drugih pravnih osoba. Na koncu, izvor prihoda Fakulteta mogu biti i 'ostali izvori'.²¹

Pošto je službeno dogovoren susret u Kongregaciji za katolički odgoj, biskup Srakić se uputio u Rim da preda sve tražene dokumente koje je Kongregacija zatražila u dopisu od 20. veljače 2004. godine. U srijedu, 23. lipnja 2004. godine,

¹⁹ Statut, čl. 5. § 1.

²⁰ Statut, čl. 9.

²¹ Usp. *Pismo mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA uzoritom gospodinu kardinalu Zenonu Grocholewskom*, 16. lipnja 2004. (prilozi: 12, 12a, 13, 14, 15, 16, 16a), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/10/2005.

biskup Srakić, u čijoj je pratnji prof. dr. sc. Nikola Dogan, predstojnik Teologije u Đakovu, primljen je u Kongregaciji za katolički odgoj. Biskupa Srakića i njegova pratitelja u ime odsutnoga kardinala Grocholewskog, prefekta Kongregacije primili su mons. J. Michael Miller, C.S.B., tajnik Kongregacije te vlč. Pepe Francesco Massimo, službenik u Kongregaciji. Oni su biskupa Srakića obavijestili da će povratnu informaciju o prispjelim dokumentima dobiti pošto kardinal Grocholewski sve priložene dokumente pregleda. Kroz razgovor su dogovorene i razjašnjene još neke pojedinosti, a sve u vezi s čitavim ovim procesom.

5. Suglasnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske biskupske konferencije

Nakon dopisa biskupa Srakića dekanu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Josipu Balobanu, Fakultetsko vijeće KBF-a Sveučilišta u Zagrebu osnovalo je *Povjerenstvo* od trojice profesora, koje je moralo istražiti i ispitati uvjete pri osnivanju novoga Bogoslovnog fakulteta. Povjerenstvo je sastavljeno od profesora KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, a čine ga: prof. dr. sc. Tomislav Ivančić, predsjednik, prof. dr. sc. Matija Berljak, član i prof. dr. sc. Adalbert Rebić, član. To je Povjerenstvo izradilo stručno mišljenje i 30. lipnja 2004. godine prosljedilo ga prof. dr. sc. Josipu Balobanu, dekanu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu. U njemu članovi Povjerenstva iscrpno izvješćuju o istraženim podacima: »Nakon analize prispjele dokumentacije utvrdili smo da Teologija u Đakovu ima uvjete da postane fakultet. Ona je od svog postanka područnim studijem KBF-a u Zagrebu stalno radila na tome da bude na rangu studija KBF-a u Zagrebu. Ona ima isti program i plan kakav se provodi u Zagrebu. To znači da ona već godinama djeluje kao petogodišnji studij koji je davao diplome jednakovrijedne s onima u Zagrebu. Ona u potpunosti slijedi plan i izvođenje studija prema KBF-u u Zagrebu, u istim godinama studija se predaju isti kolegiji s istom satnicom, ima seminare i izborne predmete te uređen ECTS sustav. To znači da je Teologija u Đakovu prema programu i planu već djelovala kao fakultet.«²²

Povjerenstvo, nadalje, izvješćuje o broju nastavnika doktora, redovitih i izvanrednih profesora te docenata, uvrštavajući ovdje i više asistente, asistente, predavače i znanstvene novake te, na koncu, zaključuje da Teologija u Đakovu ima dovoljno nastavnika u zvanju izvanrednih i redovitih profesora i može imati potpuno zakonito vodstvo Fakulteta. Spomenuta je i bogato opremljena knjižnica, a posebice novoizgrađena Središnja biskupijska knjižnica uz samu zgradu budućega Fakulteta. Na temelju svih tih podataka Povjerenstvo drži da Teologija u Đakovu ima uvjete da provede sva tri ciklusa studija: dodiplomski, magistarski i

²² *Mišljenje Povjerenstva KBF-a Sveučilišta u Zagrebu o podizanju Teologije u Đakovu na rang fakulteta*, 30. lipnja 2004. godine (3 stranice), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/17/2005., str. 1.

doktorski. Posljednje riječi Povjerenstva valja doslovce citirati: »Teologija u Đakovu ima svoje visokoškolsko iskustvo gotovo dva stoljeća. Ona već sada ispunja uvjete Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, jer ima osiguran prostor i opremu za izvođenje nastave, posjeduje potreban broj nastavnika i suradnika za izvođenje nastave što omogućuje provedbu nastavnog programa sveučilišnog studija.«²³ Dekan prof. dr. sc. Josip Baloban dostavlja Mišljenje Povjerenstva svim članovima Fakultetskog vijeća na potpisivanje. On piše: »Fakultetsko vijeće Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (u daljnjem tekstu: KBF-a), na svojoj VII. redovitoj sjednici, održanoj dana 30. travnja 2004. godine, u svezi davanja mišljenja Kongregaciji za katolički odgoj za podizanje Teologije u Đakovu, područnog studija KBF-a, na rang Fakulteta imenovalo je Povjerenstvo KBF-a u sastavu: prof. dr. sc. Tomislav Ivančić, predsjednik; prof. dr. sc. Matija Berljak, član i prof. dr. sc. Adalbert Rebić, član, sa zadatkom da podastre Fakultetskom vijeću svoje mišljenje, pošto prouči odgovarajuću dokumentaciju. Ovdje je priloženo Mišljenje spomenutog Povjerenstva. Molimo poštovane članove Vijeća da *per rolam* potpišete, ako ste suglasni s mišljenjem Povjerenstva. U slučaju da niste suglasni upišite *ne*.«²⁴ Fakultetsko vijeće je tada imalo 23 člana i svi su članovi potpisali *da*!

Predsjednik Hrvatske biskupske konferencije i zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić izvješćuje kardinala Grocholewskog o zaključku koji je donijela *Hrvatska biskupska konferencija* na svome plenarnom zasjedanju od 19. do 23. travnja 2004. godine: »Hrvatska biskupska konferencija okupila se na plenarnom zasjedanju od 19. do 23. travnja 2004. godine u Zagrebu. Dana 21. travnja raspravljali smo o ovome argumentu. Na početku je mons. Marin Srakić, dijecezanski biskup Đakovačke i Srijemske biskupije predstavio razloge koji ga potiču da potakne jednu takvu molbu. Prema njegovu mišljenju, s pastoralnoga stajališta, ovaj projekt pruža prigodu Crkvi da učvrsti svoje stavove u toj posebnoj zoni nacije, sjeveroistoku Hrvatske, mjestu susreta drugih religija ... Na koncu izlaganja mons. Marina Srakića slijedila je rasprava među biskupima okupljenima na plenarnoj sjednici, koja se završila povoljnim iskazom za taj projekt; svi su biskupi podržali inicijativu za uzdizanje Teološkoga instituta u Đakovu u crkveni Teološki fakultet, na način, da kasnije može biti priključen državnom Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«²⁵

²³ *Isto*, str. 2.

²⁴ *Dopis dekana prof. dr. sc. Josipa BALOBANA članovima Fakultetskog vijeća KBF-a u Zagrebu u vezi s Mišljenjem Povjerenstva*, 2. srpnja 2004. godine, Ur.broj: 01-889/2-2004. (prilog: potpis *per rolam* profesora KBF-a u Sveučilišta u Zagrebu), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/18/2005.

²⁵ *Pismo kardinala Josipa BOZANIĆA, nadbiskupa zagrebačkog i predsjednika Hrvatske biskupske konferencije kardinalu Zenonu Grocholewskom, pročelniku Kongregacije za katolički odgoj*, 12. srpnja 2004. godine (2 stranice), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/20/2005.

Nastavljajući svoje izvješće pročelniku Kongregacije za katolički nauk, kardinalu Grocholewskom, kardinal Bozanić piše: »Vrednujući također iskustvo Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu, koji je odnedavno ušao u sastav državnog Sveučilišta u Splitu, pretpostavlja se da će ovaj projekt moći biti prilika za dublju teološku refleksiju poticanu u susretu s drugim znanostima. Osim toga u regiji se potiče snažniji kontakt između profesora teologije i drugih disciplina, stvarajući prigodu da se u akademskoj raspravi pokažu i šire kršćanske vrednote.«²⁶ Na taj način je Hrvatska biskupska konferencija dala snažnu potporu i povjerenje ispravnom cilju s kojim je biskup Srakić započeo čitav taj proces.

6. Izdvajanje iz Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Elaborat

U jesen, 21. listopada 2004. godine, u Đakovo stiže novi dopis iz Kongregacije koji potpisuju pročelnik kardinal Zenon Grocholewski i tajnik Kongregacije mons. J. Michael Miller, C.S.B. Spominjući njegov dopis i dokumente koje je predao u Kongregaciji 16. lipnja 2004. godine, kardinal Grocholewski biskupu Srakiću između ostaloga piše: »Ovim dopisom želimo iskazati Vašoj Preuzvišenosti i svim drugim akademskim vlastima naše poštovanje zbog sadržaja spomenute dokumentacije. U vezi sa statutima, prenosimo Vam neke naše primjedbe koje valja uključiti u tekst. Kada bude popravljeno morat će se poslati ovom dikasteriju za obveznu potvrdu. A ono što se odnosi na skicu Ugovora između vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije, čini se da projekt dovoljno štiti autonomiju i djelovanje spomenutoga Fakulteta koji se treba uzdići u sastav Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«²⁷

Nakon prosudbe dokumenata i njihova sadržaja kardinal Grocholewski traži da se u nekim dijelovima predloženoga Statuta točnije i određenije istaknu sadržaji iz Apostolske konstitucije *Sapientia christiana*, posebno onaj dio koji govori o *Ordinationes*. Isto tako valjalo je još konkretnije doreći kada veliki kancelar novoga Fakulteta mora od Kongregacije za katolički odgoj tražiti »*nihil obstat*«. U završnom dijelu dopisa kardinal Grocholewski poručuje i najavljuje nešto što je sve koji su se oko rada na izradbi dokumenata trudili posebno razveselilo. Kardinal je najavio mogućnost izdavanja dekreta o osnivanju novoga Fakulteta: »Istoga dana kada bude potpisan Ugovor od strane odgovarajućih crkvenih i civilnih vlasti ova će Kongregacija biti u stanju izdati odgovarajuće Dekrete za uzdizanje Kato-

²⁶ *Isto*, str. 2.

²⁷ *Dopis kardinala Zenona GROCHOLEWSKOG, pročelnika Kongregacije za katolički odgoj, biskupu mons. dr. sc. Marinu Srakiću*, 21. listopada 2004. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/21/2005., str. 1.

ličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu i potvrdu njegovih statuta.«²⁸ Valjalo je dati se sada na posao i unijeti sve korekture koje Rim traži. Bio je to vrlo zahtjevan posao za sve djelatnike na Teologiji u Đakovu. Međutim, snažnu potporu i poticaj stalno je davao biskup Srakić, koji je u čitavome tom zahvatu bio do kraja izdržljiv i uvjeren da će sve skupa dobro završiti.

Iste te jeseni, 2004. godine, zbiva se još jedan važan događaj u Zagrebu. Predstojnik Teologije u Đakovu prof. dr. sc. Nikola Dogan upućuje dopis prof. dr. sc. Josipu Balobanu, dekanu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu i moli da Fakultetsko vijeće KBF-a u Zagrebu donese službenu odluku o suglasnosti za odvajanje Teologije u Đakovu iz sastava KBF-a Sveučilišta u Zagrebu.²⁹ Koncem prosinca 2004. godine Fakultetsko vijeće Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu donosi *Odluku* kojom se daje suglasnost za odvajanje Teologije u Đakovu s namjerom uzdignuća na rang Fakulteta. »Nakon što je predstojnik Teologije u Đakovu prof. dr. sc. Nikola Dogan podnio molbu u kojoj se moli suglasnost za odvajanje Teologije u Đakovu – Područnoga studija Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (dalje: KBF-a) iz sastava KBF-a (Ur. broj: 05-1764/1-2004., od dana 9. prosinca 2004. godine) i nakon što je Predstojnik Teologije podnio izvještaj o procesu odvajanja Teologije u Đakovu – Područnoga studija KBF-a iz sastava Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, s namjerom uzdignuća na rang Fakulteta i djelovanja u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultetsko vijeće KBF-a u Zagrebu, na svojoj III. redovitoj sjednici, održanoj dana 17. prosinca 2004. godine pod toč. IV./25 dnevnoga reda, u skladu s čl. 14 toč. 4. alineja 10. Statuta KBF-a u Zagrebu, je jednoglasno donijelo sljedeću *Odluku*. Daje se suglasnost za odvajanje Teologije u Đakovu – Područni studij KBF-a, Petra Preradovića 17, Đakovo, iz sastava Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s namjerom uzdignuća na rang Fakulteta i djelovanja u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.«³⁰

Sljedeće godine, 2005., u mjesecu siječnju skupina djelatnika Teologije u Đakovu izrađuje *Elaborat* za Sveučilište u Osijeku kojim se opravdava osnivanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Članovi radne skupine za izradu Elaborata su: prof. dr. sc. Nikola Dogan, predstojnik Teologije u Đakovu, prof. dr. sc. Pero Aračić, član, doc. dr.

²⁸ *Isto*, str. 2.

²⁹ *Dopis predstojnika Teologije u Đakovu dekanu KBF-a u Zagrebu i molba za suglasnost o odvajanju Teologije u Đakovu iz sastava KBF-a Sveučilišta u Zagrebu*, 410/2004., Đakovo, 9. prosinca 2004. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/22/2005.

³⁰ *Odluka KBF-a Sveučilišta u Zagrebu o odvajanju Teologije u Đakovu i uzdignuću na rang Fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, Ur.broj: 01-60/1-2005., 12. siječnja 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/23/2005.

sc. Đuro Hranić, član, dr. sc. Ivica Pažin, član i dipl. theol. Petar Vidović, tajnik Teologije u Đakovu. Na 27 stranica ova je radna skupina prikazala opravdavajuće razloge za osnivanje novoga Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. U prvome dijelu Elaborata nalazi se prikazan povijesni razvoj od 6. studenoga 1806. godine, godine osnivanja Bogoslovnoga sjemeništa i *Lyceuma episcopale* u Đakovu pa sve do najnovijih dana kada je Visoka bogoslovna škola 1987. aфирirana Zagrebu te godine 1994. kad je promijenila ime u *Teologija u Đakovu*. Teologija u Đakovu ima i dva instituta: Obiteljski institut i Institut za teološku kulturu. Uz samu zgradu Teologije u Đakovu sagrađena je i nova Središnja biskupijska knjižnica. Nakon opširnoga izvješća slijedi izvješće o širim razlozima i opravdanosti osnutka KBF-a u Đakovu: »S obzirom na crkveni ustroj biskupija unutar Hrvatske biskupske konferencije, kao i Biskupske konferencije Jugoslavije, Teologiju u Đakovu pohađaju studenti Đakovačke i Srijemske te Požeške biskupije, kao i Subotičke biskupije koja je izvan granica Republike Hrvatske.«³¹

Slijedi i pregledna stranica o broju studenata od akademske godine 1990./1991. do 2004./2005. godine. U tom su razdoblju na Teologiji u Đakovu diplomirala 173 studenta teologije. Poseban naglasak u Elaboratu posvećen je ekumenskom dijalogu na ovim prostorima. Elaborat naglašava: »Ekumenizam kao cilj, osim što je Teologiji u Đakovu izazov, on joj je najprije poziv kojega nalazi u smjernicama II. vatikanskoga sabora. Afirmativni pristup suživotu vjernika dio je izgradnje novoga puta suživota u društvenom ozračju. Teologija u Đakovu, kao crkveno učilište na granici s istočnim zemljama, želi voditi dijalog među kulturama i religijama na dobro svakoga čovjeka, sredine u kojoj se Teologija nalazi, te društva u Republici Hrvatskoj.«³² Autori Elaborata potom izvješćuju o djelatnosti, ustrojstvu, vlasti i tijelima KBF-a u Đakovu. Vrlo važno mjesto zauzima i program te plan studija na KBF-u u Đakovu. Treba istaknuti da su predstavljene i dvije specijalizacije na studiju u Đakovu: specijalizacija u ekumenskoj teologiji te specijalizacija u religioznoj pedagogiji i katehatici. Elaborat je, u stvari, najiscrpnija vizija o životu i radu budućega Fakulteta.

7. Dopusnica Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ)

Svi su zaposlenici na Teologiji u Đakovu svesrdno radili, popravljali i dodavali sve ono što je Kongregacija od biskupa Srakića tražila da se tako ispune svi uvjeti za osnivanje novoga Fakulteta. U srijedu, 19. siječnja 2005. godine, biskup Srakić nalazi se u Kongregaciji u Rimu te kardinalu Grocholewskom predaje sve

³¹ *Elaborat o opravdanosti osnutka Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 21. siječnja 2005. (27 stranica), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/25/2005., str. 4.*

³² *Isto, str. 6.*

tražene dokumente koje je on u dopisu od 21. listopada 2004. godine spominjao.³³ I ovi su dokumenti prošli kroz višestruko čitanje i doradivanje. Senat Sveučilišta u Zagrebu donosi *Odluku* kojom se daje suglasnost na Odluku Fakultetskog vijeća Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za idvajanje Teologije u Đakovu, s namjerom ulaska u sastav Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.³⁴ A Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na svojoj 5. sjednici u akademskoj godini 2004./2005. godini, održanoj 9. veljače 2005. godine, pod točkom 4. dnevnoga reda donosi *Odluku* o prihvaćanju izdvajanja Teologije u Đakovu, područnoga studija Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i primanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastav Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.³⁵ U veljači 2005. godine izrađena je i *Samoanaliza* Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, prema Pravilniku MZOŠ-a.³⁶

Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje na 10. sjednici, održanoj 6. travnja 2005. godine, donijelo je *Zaključak* o imenovanju stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za izdavanje dopusnice za obavljanje djelatnosti Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu u sastavu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Povjerenstvo sačinjavaju: prof. dr. sc. Nediljko Ante Ančić, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu; prof. dr. sc. Anton Tamarut, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; doc. dr. sc. Ivan Karlić, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Predsjednik Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje prof. dr. sc. Antonije Dulčić u tekstu *Zaključka* ističe zadaću ovoga Povjerenstva: »Članovi stručnog povjerenstva će posjetiti navedeno učilište, pregledati dostavljeni elaborat o osnivanju učilišta i utvrditi jesu li ispunjeni uvjeti za osnivanje visokog učilišta prema Pravilniku o mjerilima i kriterijima za osnivanje visokih učilišta, te postojanje uvjeta za izdavanje dopusnice za obavljanje djelatnosti.«³⁷

³³ *Pismo mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA kardinalu Grocholewskom*, 16. siječnja 2005. godine (prilozi: 1A, 1B, 2A, 2B), u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/24/2005.

³⁴ SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, Senat, *ODLUKA*, Broj: 01-186/2-2005; Zagreb, 15. veljače 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/29/2005.

³⁵ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *ODLUKA*, Klasa: 602-04/05-02/3; Ur. broj: 2158-60-01/05-3, Osijek, 9. veljače 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/28/2005.

³⁶ SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA, *SAMOANALIZA* Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu prema Pravilniku MZOŠ o mjerilima i kriterijima vrednovanja kvalitete i učinkovitosti visokih učilišta i studijskih programa, veljača 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/26/2005.

³⁷ REPUBLIKA HRVATSKA – Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje, *ZAKLJUČAK*, Klasa: 602-11/04-01/11; Ur. broj: 533-07-05-74, Zagreb, 7. travnja 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/30/2005.

Imenovano Povjerenstvo svoju je dužnost ispunilo u Đakovu, 10. svibnja 2005. godine i obavilo sve ono što mu je u Nacionalno vijeće kao zadaću odredilo.

Na dopis biskupa Srakića od 19. siječnja 2005. godine stigao je 16. svibnja 2005. godine odgovor kardinala Grocholewskog u kojemu on daje još neke instrukcije u vezi s korekturom broja specijalizacija kao i popravkom nekoliko brojeva Statuta koje još jasnije treba povezati i utemeljiti u kanonskome pravu. U zaključku pisma kardinal Grocholewski napominje: »Pošto primimo ispravljeni tekst Statuta, ova će Kongregacija biti u mogućnosti nastaviti s uzdignućem spomenute Ustanove.«³⁸ Ovakva formulacija u Kardinalovu pismu najavljuje da je događaj koji bi trebali uskoro i konačno sve to i ostvariti. Valjalo se opet dati na, vjerojatno, posljednje korekture i onda očekivati odgovor iz Rima. Budući da sada nije bilo potrebno učiniti veće zahvate, korekture su brzo napravljene te je biskup Srakić opet na putu u Rim. U utorak, 24. svibnja 2005. godine, biskup je u Kongregaciji predao korigirane i brižno pregledane dokumente. Tom zgodom biskup izvješćuje kardinala Grocholewskog o svim korekturama koje je Kongregacija tražila i koje su sada učinjene.³⁹

U isto vrijeme na razini društvenih ustanova obrazovanja odvija se drugi dio posla. Predsjednik Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje, prof. dr. sc. Antonije Dulčić, prosljeđuje dopis *Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa* u kojemu iznosi Zaključak o budućem Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. On piše: »Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje utvrdilo je da je Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta u Osijeku ispunio nužne uvjete prema Pravilniku o mjerilima i kriterijima za osnivanje učilišta. Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje je prihvatilo procjenu svog povjerenstva o ispunjavanju uvjeta za izdavanje dopusnice za obavljanje djelatnosti koja se temelji na potrebi za diplomiranim teolozima i katehetama u istočnoj Hrvatskoj, kao i specifičnim potrebama Đakovačke i Srijemske biskupije. Vijeće predlaže Ministru da izda dopusnicu za obavljanje djelatnosti Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu Sveučilišta u Osijeku.«⁴⁰ Na Dan Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 31. svibnja 2005. godine, ministar znanosti, obrazovanja i športa doc. dr. sc. Dragan Primorac na svečanoj sjednici Sveučilišta u povodu 30. obljetnice postojanja obznanjuje da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOS) izdalo »Dopusnicu za

³⁸ *Pismo kardinala Zenona GROCHOLEWSKOG, Pročelnika Kongregacije za katolički odgoj, biskupu mons. dr. sc. Marinu Srakiću*, 16. svibnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/31/2005., str. 1–2, ovdje str. 2.

³⁹ *Pismo biskupa mons. dr. sc. Marina SRAKIĆA kardinalu Grocholewskom*, 23. svibnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/32/2005.

⁴⁰ REPUBLIKA HRVATSKA – Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje, *ZAKLJUČAK*, Klasa: 602-11/04-01/11, Ur.broj: 533-07-05-121, Zagreb, 25. svibnja 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/33/2005.

obavljanje djelatnosti Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo, Petra Preradovića 17«. ⁴¹

U subotu, 4. lipnja 2005. godine, uzoriti gospodin kardinal Zenon Grocholewski, pročelnik Kongregacije za katolički odgoj, potpisuje sve dokumente o osnivanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Kardinal Grocholewski potpisuje prije svega *Dekret* kojim se Teologija u Đakovu, područni studij Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uzdiže na razinu Fakulteta, a biskupa Đakovačke i Srijemske biskupije imenuje Velikim kancelarom Fakulteta (vidi prilog br. 1). Potom se na pet godina potvrđuje *Statut* novoga Fakulteta (vidi prilog br. 2), daje *Nihil obstat* za predavače na novome Fakultetu (vidi prilog br. 3) te prof. dr. sc. Nikolu Dogana imenuje na dvije godine prvim *dekanom* novoga Fakulteta (vidi prilog br. 4). Dijecezanski biskup mons. dr. sc. Marin Srakić sve je dokumente javno obznanio 10. lipnja 2005. godine u đakovačkoj katedrali na misi Zahvalnici na svršetku ljetnog semestra akademske godine 2004./2005. te radosno uskliknuo: »Imamo Fakultet!« Svi prisutni, profesori, studentice i studenti, zaposlenici Teologije u Đakovu ovaj su događaj pozdravili velikim pljeskom.

Tjedan dana nakon toga događaja, 17. lipnja 2005. godine, u Rektoratu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku između Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije potpisan je *Ugovor* o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. ⁴² Ugovor su u ime Hrvatske biskupske konferencije potpisali zagrebački nadbiskup i predsjednik HBK uzoriti gospodin Josip kardinal Bozanić, te mons. dr. sc. Marin Srakić, dijecezanski biskup i veliki kancelar KBF-a u Đakovu. Republiku Hrvatsku su zastupali i Ugovor potpisali doc. dr. sc. Dragan Primorac, ministar znanosti, obrazovanja i športa te prof. dr. sc. dr.h.c. Gordana Kralik, rektorica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

8. Završni dokumenti

Senat Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku na svome zasjedanju 20. lipnja 2005. godine donosi još jednu važnu odluku: »Prof. dr. sc. Nikola Dogan imenuje se privremenim dekanom Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na vrijeme od jedne go-

⁴¹ REPUBLIKA HRVATSKA – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *DOPUSNICA*, Klasa: UP/I-602-04/05-15/0001, Ur.broj: 533-07-05-4, Zagreb, 31. svibnja 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/34/2005.

⁴² SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, *UGOVOR* o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 17. lipnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/41/2005.

dine»⁴³. Nakon svih tih događaja biskup Srakić šalje kardinalu Grocholewskom potpisani Ugovor između Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije te ujedno poziva Kardinala da sudjeluje na prvome Danu fakulteta KBF-a u Đakovu, 4. studenoga 2005. godine.⁴⁴ Kratko nakon toga Senat Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku na svojoj sjednici 6. srpnja 2005. godine daje suglasnost na Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. O tome izvješćuje prof. dr. sc. Zvonimir Lauc, predsjednik Odbora za statutarna i pravna pitanja: »Na temelju odredbe članaka 58. stavka 2. Statuta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, pročišćeni tekst i sukladno odredbi točke III. Odluke o ustroju Odbora za statutarna i pravna pitanja, Odbor za statutarna i pravna pitanja Senata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (u daljnjem tekstu: Odbor) na 6. sjednici u akademskoj 2004./2005. godini održanoj 6. srpnja 2005. godine razmatrao je pod točkom 1.6. Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu i donio sljedeći ZAKLJUČAK. 1. Daje se suglasnost na Statut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, kojeg je odobrila Kongregacija za katolički odgoj dana 4. lipnja 2005. godine pod brojem 194/2004. ad experimentum na pet godina.«⁴⁵

Usred ljeta, kada su već započinjali godišnji odmori, valjalo je doraditi još neke pravne uvjete za normalan rad novoga Fakulteta.⁴⁶ Privremeni dekan KBF-a u osnivanju prof. dr. sc. Nikola Dogan izvješćuje Rektorat Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku da je na sjednici Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u osnivanju, 8. srpnja 2006. godine, konstituirano Fakultetsko vijeće KBF-a u Đakovu.⁴⁷ U isto vrijeme tekao je proces i kod Trgovačkog suda u Osijeku, jer se novi Fakultet morao upisati u sudski registar. I to je rješenje stiglo. U njemu stoji: »Trgovački

⁴³ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *ODLUKA* o imenovanju privremenog dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Klasa: 602-04/05-02/3, Ur.broj: 2158-60-01/05-32, Osijek, 20. lipnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/43/2005.

⁴⁴ Mons. dr. sc. Marin SRAKIĆ, dijecezanski biskup dostavlja kardinalu Grocholewskom *UGOVOR* između Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije, broj: 313/2004.–ad, Đakovo, 20. lipnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/44/2005.

⁴⁵ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *ZAKLJUČAK*, Klasa: 003-05/05-02/18, Ur.broj: 2158-60-01/05-2, Osijek, 6. srpnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/47/2005.

⁴⁶ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *POSTUPAK USTROJAVANJA KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA U ĐAKOVU I NADLEŽNIH TIJELA*, Klasa: 003-05/05-02/18; Ur.broj: 2158-60-01/05-2, Osijek, 6. srpnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/46/2005.

⁴⁷ *DOPIS v.d. Dekana KBF-a u Đakovu prof. dr. sc. Nikole DOGANA Rektoratu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku o konstituiranom Fakultetskom vijeću*, Đakovo, 11. srpnja 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/48/2005.

sud u Osijeku, po sucu toga suda Vlasta Velicki, u registarskom predmetu upisa osnivanja ustanove, po prijedlogu predlagatelja SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU, KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU, Đakovo, Petra Preradovića 17, dana 18.07.2005. riješio je u sudski registar kod ovoga suda upisati: osnivanje ustanove pod tvrtkom/nazivom SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU, KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU, sa sjedištem u Đakovu, Petra Preradovića 17. u registarski uložak s matičnim brojem subjekta upisa (MBS), prema podacima utvrđenim u prilogu ovoga rješenja ('Podaci za upis u sudski registar'), koji je njegov sastavni dio.«⁴⁸

Ministar znanosti, obrazovanja i športa doc. dr. sc. Dragan Primorac donosi Rješenje o upisu novoga Fakulteta u Upisnik visokih učilišta: »Na temelju članka 51. stavka 2. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju ('Narodne novine' broj 123/03, 198/03, 105/04 i 174/04) ministar znanosti, obrazovanja i športa donosi RJEŠENJE: U Upisnik visokih učilišta Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa upisuje se: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, Petra Preradovića 17, pod rednim brojem 0282.«⁴⁹ Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera donosi Odluku o imenovanju Izbornoga povjerenstva za provedbu postupka izbora novih članova Senata.⁵⁰ U mjesecu kolovozu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa daje Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu suglasnost za sklapanje ugovora o radu na neodređeno vrijeme s novim zaposlenicima na različitim radnim mjestima.⁵¹ Fakultetsko vijeće KBF-a u Đakovu na sjednici 12. rujna 2005. godine za dekana novoga Fakulteta izabire prof. dr. sc. Nikolu Dogana.⁵² Na istoj su sjednici izabrana i dvojica prodekana: prof. dr. sc. Pero Aračić, prodekan za znanost i doc. dr. sc. Vladimir Dugalčić, prodekan za nastavu. Ujedno je prof. dr. sc. Nikola Dogan izabran i predložen

⁴⁸ REPUBLIKA HRVATSKA – Trgovački sud u Osijeku, *RJEŠENJE*, Tt-05/933-3, Osijek, 18. srpnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/49/2005.

⁴⁹ REPUBLIKA HRVATSKA – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *RJEŠENJE*, Klasa: UP/I 602-04/05-02/07, Ur.broj: 533-08-05-1, Zagreb, 25. srpnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/51/2005.

⁵⁰ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *ODLUKA* o imenovanju Izbornog povjerenstva za provedbu postupka izbora novih članova Senata, Klasa: 602-04/05-04/24; Ur. broj: 2158-60-01/05-7, Osijek, 22. srpnja 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/50/2005.

⁵¹ REPUBLIKA HRVATSKA – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *SUGLASNOST*, Klasa: 602-04/05-04/527; Ur. broj: 533-07-05-3, Zagreb, 2. kolovoza 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/52/2005.

⁵² Privremeni dekan KBF-a u Đakovu prof. dr. Nikola Dogan dostavlja Senatu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku *ODLUKU* Fakultetskog vijeća o izboru dekana od 12. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/54/2005.

za člana Senata u Osijeku. U rujnu 2005. godine ostvaruju se još neki važni dokumenti za početak djelovanja novoga Fakulteta.⁵³ Između KBF-a u Đakovu i KBF-a u Zagrebu sklopljen je 23. rujna 2005. godine UGOVOR o međusobnim pravima i obvezama⁵⁴, dok je Središnji državni ured za upravu donio Rješenje o pečatu i žigu Fakulteta: »Odobrava se zahtjev ustanove Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, sa sjedištem u Đakovu, Petra Preradovića 17, za izradu pečata i žiga s grbom Republike Hrvatske sa sadržajem, promjerom i rednim brojem kako slijedi.«⁵⁵

Senat Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku donosi Odluku kojom prof. dr. sc. Nikolu Dogana potvrđuje za dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu: »Na temelju odredbe članka 58. stavka 5. podstavka 14. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju ('Narodne novine' br. 123/03., 189/03., 105/04., i 174/04.) te sukladno odredbi članka 58. stavka 1. podstavka 15. i odredbi članka 73. stavka 6. Statuta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, pročišćeni tekst, Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na 10. sjednici održanoj 26. rujna 2005. godine pod točkom 4.2. dnevnog reda donio je sljedeću ODLUKU: 1. Potvrđuje se izbor prof. dr. sc. Nikole Dogana za dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu; 2. Mandatno razdoblje od dvije godine teče od 1. listopada 2005. godine do 30. rujna 2007. godine.«⁵⁶ Na koncu svega 28. rujna 2005. godine dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu potvrđen je za člana Senata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.⁵⁷

Dijecezanski biskup mons. dr. sc. Marin Srakić na službu velikog vicekancelara Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu imenuje pomoćnoga biskupa i generalnoga vikara mons. dr. Đuru Hranića: »Sukladno odredbi Apostolske konstitucije *Sapientia christiana* (članak 13. paragraf 2) i odredbama Statuta Katoličkog

⁵³ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *IZVJEŠĆE* o provedbi postupka izbora novih članova Senata, Klasa: 602-04/05-04/24; Ur.broj: 2158-60-01/05-12, Osijek, 20. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/55/2005.

⁵⁴ KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET Sveučilišta u Zagrebu / KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, *UGOVOR* o međusobnim pravima i obvezama, Ur. broj: 01-1393/1-2005, Zagreb, 23. rujna 2005., u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/56/2005.

⁵⁵ REPUBLIKA HRVATSKA – Središnji državni ured za upravu, *RJEŠENJE*, Klasa: UP/I-038-02/05-01/292, Ur.broj: 515-03/9-05-2, Zagreb, 23. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/57/2005.

⁵⁶ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *ODLUKA*, Klasa: 602-04/05-004/15; Ur.broj: 2158-60-01/05-26, Osijek, 26. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/58/2005.

⁵⁷ SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU, Rektorat, *POTVRDA* rezultata izbora novih članova Senata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Klasa: 602-04/05-05/24; Ur.broj: 2158-60-01/05-16, Osijek, 28. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/59/2005.

bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (čl. 15. paragraf 4 i čl. 16.) izdajem DEKRET kojim Vas danom 30. rujna 2005. godine imenujem Velikom vicekancelarom Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Ovim dekretom dobivate sva prava i obveze u stvarima za koje ćete dobiti punomoć.«⁵⁸

9. Odluka o početku djelovanja KBF-a u Đakovu

Posljednji dokument za život i rad novoga Fakulteta je *Odluka* dijecezanskoga biskupa mons. dr. sc. Marina Srakića od 30. rujna 2005. godine o početku rada Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu:

ODLUKA

kojom se proglašava da je Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu ustanovljen i time započeo svoje djelovanje

Kongregacija za katolički odgoj, 4. lipnja 2005. godine, pod br. 194/2004., osnovala je i proglasila osnovanim Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Istog dana pod istim brojem odobrila je pokusno na pet godina Statut KBF-a.

Kongregacija za katolički odgoj, 4. lipnja 2005. godine, pod br. 1012/2004. imenovala je za dekana prof. dr. sc. Nikolu Dogana na dvije godine.

Odbor za statutarna i pravna pitanja Senata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na svojoj 6. sjednici održanoj 6. srpnja 2005. godine donio je zaključak kojim se daje suglasnost na Statut Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Na temelju odluke Kongregacije za katolički odgoj, članka 58. Statuta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – pročišćeni tekst – i na temelju točke VIII. Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku od 17. lipnja 2005. godine, Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na svojoj 8. sjednici održanoj 20. lipnja 2005. godine, imenovao je prof. dr. sc. Nikolu Dogana privremenim dekanom Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na vrijeme od jedne godine. Isti Senat je na svojoj sjednici održanoj 26. rujna 2005. godine prof. dr. sc. Nikolu

⁵⁸ SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, *DEKRET*, br. 248/2005., Đakovo, 29. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/60/2005.

Dogana potvrdio za dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu na dvije godine.

Na temelju navedenog, a prema odredbi članka 132 § 1 Statuta Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, kao veliki kancelar KBF-a i ordinarij Đakovačke i Srijemske biskupije, ovim činom proglašavam Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ustanovljenim i ujedno time otvaram početak njegova djelovanja.

Veliki vicekancelar
Mons. dr. Đuro Hranić
pomoćni biskup đakovački i srijemski

Veliki kancelar
Mons. dr. Marin Srakić
biskup đakovački i srijemski⁵⁹

Tako je Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku 1. listopada 2005. godine započeo svoju prvu akademsku godinu, 2005./2006.

Prilog br. 1: Dekret osnivanja Fakulteta i imenovanje Velikoga kancelara

N. 194/2004

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (de Seminariis atque Studiorum Institutis)

DECRETUM

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (de Seminariis atque Studiorum Institutis), Decreto die X mensis Ianuarii, a. D. MCMLXXXVII dato, affiliationem theologiam Instituti Theologici Diacovensis Facultati Theologicæ Universitatis Zagrebiensis concessit, collata Facultati potestate academicum Sacræ Theologiæ Baccalaureatus gradum conferendi. Nunc vero Exc.mus Episcopus Diacovensis, novis necessitatibus pastoralibus supervenientibus, hanc Congregationem suppliciter adivit exposcens ut prædictum Institutum Theologicum ad Facultatis Theologicæ dignitatem eveheretur et quidem ad Universitatem sub titulo v. *Josip Juraj Strossmayer in civitate v.d. Osijek* sitam pertineret.

⁵⁹ SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, *ODLUKA*, broj: 250/2005., Đakovo, 30. rujna 2005. godine, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/61/2005.

Hęc Congregatio de Institutione Catholica, re cum iis quorum interest mature perpensa, cum compererit curriculum philosophicum ac theologicum in eodem Instituto academicis Ecclesię normis conformari, perspecta favoribili sententia Conferentię Episcopalis Croatiaę, ad normam art. 61 Constitutionis Apostolicę *Sapientia christiana* necnon can. 816. § 1 Codicis Iuris Canonici, prædictam petitionem Exc.mi Episcopi Diacovensis libenter excipiens, Institutum Theologicum Diacovense in

FACULTATEM THEOLOGICAM

apud Universitatem sub titulo v. *Josip Juraj Strossmayer* in civitate v. d. *Osijek* sitam hoc Decreto canonicè **erigit erectamque** declarat, facta eidem potestate academicos Baccalaureatus, Licencię atque Doctoratus in Sacra Theologia gradus iuxta academicam Ecclesię legem conferendi; servatis Statutis eiusdem Facultatis ab hac Congregatione approbatis; ceteris servatis de iure servandis, præsertim eis quę in Constitutione Apostolica *Sapientia christiana* atque adnexis *Ordinationibus* ceterisque Apostolicę Sedis documentis de Studiorum Universitatibus et Facultatibus Ecclesiasticis adimpenda præscribuntur; contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Insuper hęc Congregatio Exc.mum Episcopum Diacovensem »pro tempore«

MAGNUM CANCELLARIUM

eisdem Facultatis **statuit, nominat** atque **renuntiat**, omnia ipsi agnoscens tribuensque huismodi muneris officia ac iura, in primis catholicę doctrinę orthodoxiam, morum probitatem ecclesiasticamque disciplinam vigilanter tutandi ac diligenter promovendi.

Magni Cancellarii atque Exc.morum Episcoporum Regionis Croatiaę erit Facultatis navitatem academico-scientificam aptis mediis adhibitis continenter provehendi; ceteris servatis de iure servandis; contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romę, ex ædibus Congregationis, die IV mensis Iunii, a. D. MMV.

Zenon Card. Grochowski
PRÆFECTUS

+J. Michael Miller, C.S.B.
A SECRETIS.⁶⁰

⁶⁰ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *DECRETUM*, Datum Romę, ex ædibus eiusdem Congregationis, die IV mensis Iunii, a. D. MMV, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/36/2005.

Prilog br. 2: Potvrda Statuta KBF-a na pet godina

N.194/2004

**CONGREGATIO
DE INSTITUTIONE CATHOLICA
(de Seminariis atque Studiorum Institutis)**

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (de Seminariis atque Studiorum Institutis), lectis perpensisque STATUTIS Facultatis Theologicae Diacovensium apud Universitatem sub titulo v. *Josip Juraj Strossmayer* in civitate v. d. *Osijek* sitam ad normam Constitutionis Apostolicae Sapientia christiana recognitis, quae in eorundem CXXXIV articulis definiuntur ac statuuntur **rata habet** et ad quinquennium experimenti gratia approbat; iisque ad quos pertinet, ut rite observentur, praecipit; ceteris servatis de iure servandis; contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romae, ex aedibus Congregationis, IV mensis Iunii, a. D. MMV.

Zenon Card. Grochowski
PRÆFECTUS

+J. Michael Miller, C.S.B.
A SECRETIS.⁶¹

Prilog br. 3: 'Nihil obstat' za predavače na KBF-u

N. 1013/2004 et alii

**CONGREGATIO
DE INSTITUTIONE CATHOLICA
(de Seminariis atque studiorum Institutis)**

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (de Seminariis atque Studiorum Institutis) concedit nihil obstat ad docendum pro sequentibus docentibus in Facultate Theologica Diacovensium apud Universitatem sub titulo v. *Josip Juraj Strossmayer* in civitate v.d. *Osijek* sitam:

- Aničić Rev.do D.no Miljenko
- Aračić Rev.do D.no Petro
- Čečatka Rev.do D.no Antonio

⁶¹ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *POTVRDA STATUTA*, 194/2004, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/37/2005.

- Dogan Rev.do D.no Nicolao
- Dugalić Rev.do D.no Vladimiro
- Grbešić Rev.do D.no Gregorio
- Hranić Rev.do D.no Georgio
- Pažin Rev.do D.no Ivano
- Pažin Rev.do D.no Zvonko
- Platz Rev.do D.no Slavko
- Raguž Rev.do D.no Ivano
- Škalabrin Rev.do D.no Nicolao
- Šuljak Rev.do D.no Andrea
- Tukara Rev.do D.no Carolo
- Zirdum Rev.do D.no Ivano
- Sitarić Rev.do D.no Vincentio
- Bernatović Rev.do D.no Iosepho
- Ćurić Rev.do D.no Ivano
- Marijanović Rev.do D.no Luca
- Mićan Rev.do D.no Matthæo
- Radoš Rev.do D.no Bože
- Tomić Rev.do D.no Marco.

Datum Romæ, ex ædibus eiusdem Congregationis, die IV mensis Iunii, a. D. MMV.

Zenon Card. Grochowski
PRÆFECTUS

+J. Michael Miller, C.S.B.
A SECRETIS.⁶²

Prilog br. 4: Dekret o imenovanju prvoga dekana KBF-a

N. 1012/2004

**CONGREGATIO
DE INSTITUTIONE CATHOLICA
(de Seminariis atque Studiorum Institutis)**

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA (de Seminariis atque Studiorum Institutis), attentis litteris commendatitiis Exc.mi Episcopi Diacovensis, Magni Cancellarii legitime præsentantis; perpendis titulis dotibusque quibus can-

⁶² CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *NIHIL OBSTAT AD DOCENDUM*, 1013/2004 et alii, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/39/2005.

didatus qui probe præsit aptus demonstratur; cum compererit legitime electum esse; ad normam art. 18 Constitutionis Apostolicæ *Sapientia christiana* necnon peculiarem Statutorum pro munere

Rev.mum D.num Nicolaum DOGAN

presbyterum Diœcesis Diacovensis et Sirmiensis, Sacræ Theologiæ Doctorem,

D E C A N U M

Facultatis Theologiæ Diacovensis
apud Universitatem sub titulo v. *Josip Juraj Strossmayer*
in civitate v.d. *Osijek* sitam

hoc Decreto ad biennium **approbat confirmatque**, monibus ipsi agnitis iuribus et officiis huiusmodi muneri de more inhærenbitus; ceteris servatis de iure servandis; contrariis quibuslibet minime obstanbitus.

Datum Romæ, ex ædibus eiusdem Congregationis, die IV mensis Iunii, a. D. MMV.

Zenon Card. Grochowski

PRÆFECTUS

+J. Michael Miller, C.S.B.

A SECRETIS.⁶³

Summary

THE CATHOLIC THEOLOGICAL FACULTY IN ĐAKOVO

The History of the Faculty

Bishop of Đakovo and Srijem, Msgr. Dr. Sc. Marin Srakić in 2003 sent a letter to his Excellency Mr. Zenon Cardinal Grochowski, the prefect of the Congregation for Catholic Education in Rome in which he appealed for the Theology in Đakovo to be raised to the level of the Catholic Theological Faculty in Đakovo. After that, the Cardinal requested more information and supplementary material to the documentation submitted. Bishop Srakić informed the Croatian Conference of Bishops of his intention and the Catholic The-

⁶³ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *DEKRET O IMENOVANJU DEKANA*, 1012/2004, u: Arhiv KBF-a u Đakovu, 275/38/2005.

ological Faculty, University of Zagreb and the Senate of Osijek University. The Catholic Theological Faculty, University of Zagreb and Croatian Conference of Bishops approved Bishop Srakić's initiative. In the autumn of 2004 and spring 2005, the documents required were fervently gathered and some were supplemented and corrected. The Croatian Minister of Science, Education and Sports, dr. Dragan Primorac on 31 May 2005 issued approval for the new Faculty to being. Following extensive construction works and the collection of a multitude of documents on 4 June 2005 Cardinal Grocholewski, signed a Decree to found the KBF in Đakovo and appointed the Grand Chancellor issuing his 'nihil obstat' for lecturers and the first dean of the new Faculty. The last document in this process was Bishop Srakić's Decision of 20 September 2005 on the commencement of the new Faculty.

Key words: the Congregation for Catholic Education, Zenon Cardinal Grocholewski, Bishop of Đakovo, Dr. Marin Srakić, Approval, Project, J. J. Strossmayer University of Osijek, Decision on the commencement of the KBF in Đakovo, Catholic Theological Faculty, University of Zagreb.

FORMA SKLAPANJA BRAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ OD »LIBERALIZMA« DO »KATOLICIZMA« I NATRAG

Nenad HLAČA, Rijeka

Sažetak

Rad sadrži kritičku pravno-povijesnu analizu odredbi o formi sklapanja braka u Hrvatskoj od kraja Drugoga svjetskog rata. Nastojala se dokazati neprimjerenost instituta nepostojećeg braka. Upozorava se na bespredmetnost ispraznih fraza poput »liberalizma« ili »katolicizma« koje su se pojavile u teorijskim promišljanjima novih obiteljskopравnih odredbi jer u biti i dalje glede forme sklapanja braka prevladava neprijeporni utjecaj države preko nadležnosti za provjeru pretpostavki za sklapanje braka i izdavanje izvoda iz Matične knjige vjenčanih koji je isključiv dokaz da brak sklopljen pred ovlaštenim predstavnikom vjerske zajednice ima svjetovne učinke.

Ključne riječi: brak, ženidba, sklapanje braka, nepostojeći brak, forma sklapanja braka.

1. U radu se razmatra pristup zakonodavca formi sklapanja braka u Hrvatskoj od Osnovnog zakona o braku iz 1946. godine do Odredbi obiteljskog zakona iz 1998. godine kao i ugovora koje je Republika Hrvatska ili Vlada RH sklopila s vjerskim zajednicama. Poznavatelji materije naslutit će u naslovu zapravo pokušaj nastavka rasprave koja je potaknuta člankom Alana Uzelca »Od liberalizma do katolicizma: neki aspekti pravnih odnosa između crkve i države u Republici Hrvatskoj – novo pravno uređenje braka« iz 1999. godine.¹ Nakana ovog rada je preko analize povijesnih izvora i pozitivnopravnih rješenja dokazati neodrživost kategorizacija »liberalizam – katolicizam« u kontekstu prava na izbor forme sklapanja braka u Republici Hrvatskoj.

2. Za trajanja Kraljevine Jugoslavije, unatoč postojanju ustavnih načela (Ustav iz 1921. i 1931.) o jednakosti građana pred zakonom i o slobodi vjere i savjesti koja davala svakom građaninu pravo da bude bez konfesije, pravo na sklapanje braka ovisilo je zapravo o prevladavajućoj religiji i o pravnom području na kojem je osoba prebivala.² Pokušaji uvođenja pravne sigurnosti i jednakosti

¹ Alan UZELAC, »Od liberalizma do katolicizma: neki aspekti pravnih odnosa između crkve i države u Republici Hrvatskoj – novo pravno uređenje braka«, u: *Zbornik PFZ*, 49 (1999.), br. 3–4.

² Usp. Dragutin TOMAC, *Ustav i bračno pravo*, Zagreb, 1925.